

restauratie / REVELATIE

De tentoonstelling *restauratie / REVELATIE* in het Caermersklooster illustreert hoe de restaurateurs van de buitenluiken van het *Lam Gods* de echte Van Eyck hebben ontdekt.

Het Provinciaal Cultuurcentrum Caermersklooster speelt vanaf het begin een hoofdrol in de publieke ontsluiting van de restauratie van het *Lam Gods*. Er loopt de permanente tentoonstelling *Het Lam Gods ont(k)leed*, die de schildertechnische aspecten, zoals de houten dragers, de opbouw van de verflagen en de opeenvolgende restauraties, belicht en ook de bewogen geschiedenis van de polyptiek. Er waren al interessante tijdelijke tentoonstellingen die diverse aspecten van het altaarstuk toelichtten, onder andere *Mystieke muziek* over de twee muzikale taferele en *Een wonderbaarlijke tuin* die focuste op het weelderige decor van planten en bloemen op het *Lam Gods*.

ONTDEKKINGSTOCHT Nog tot einde mei loopt in het Caermersklooster *restauratie / REVELATIE* over de beëindigde restauratie van de buitenluiken van het *Lam Gods*, die ondertussen zijn teruggekeerd naar de Sint-Baafskathedraal. De restauratiecampagne startte in oktober 2012 toen de panelen werden overgebracht naar een speciaal gebouwd atelier in het Gentse Museum voor Schone Kunsten. Het scenario was uitgestippeld op basis van vooronderzoeken. Niemand vermoedde toen welke revelatie de buitenluiken in petto hadden.

Met klare teksten en goed gekozen beeldmateriaal van voor, tijdens en na de restauratie beleeft men in het Caermersklooster de ontdekkingsstocht die de restaurateurs van het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium tot bij de

Met UV-beelden werd het niveau van afdunning regelmatig gecontroleerd en konden de vernissen in kaart worden gebracht: rechts boven recente synthetische vernis, links onder oude natuurlijke vernis
KONINKLIJK INSTITUUT VOOR HET KUNSTPATRIMONIUM, BRUSSEL

De huidpartijen waren bijna geheel overschilderd met een donker glacis dat de oorspronkelijke kleurnuances verborg.

© LUKAS - ART IN FLANDERS, FOTO'S: HUGO MAERTENS EN DOMINIQUE PROVOST

echte Van Eyck bracht. Hoe gingen ze te werk? En welke wetenschappelijke technieken gebruikten ze om hun observaties te bevestigen? De tentoonstelling toont chronologisch de verschillende stappen en beslissingen die hebben geleid tot de 'revelatie' van het gesloten veelluik.

Het begint bij het weghalen van de dikke sluier vergeeld vernis. Er werd beslist niet enkel de vele vernislagen van na de restauratie van 1951 te verwijderen, maar ook de oudere gedegradeerde vernissen. Men ziet hoe de buitenpanelen tijdens dit restauratieproces stilaan hun schoonheid prijsgeven. De vernisafname legde oude retouches bloot en vooral ook nooit eerder opgemerkte overschilderingen. Op schermen wordt duidelijk gemaakt hoe macro-XRF scans, de nieuwe methode van röntgenfluorescentie scanning ontwikkeld door de Universiteit Antwerpen, de restaurateurs hielpen om de omvang van de overschilderingen te bepalen en om de toestand van de verborgen originele verflaag te evalueren. Er kwam ook de 3D microscoop van de Universiteit Gent aan te pas om inzicht te krijgen in de dikte van de overschilderingen.

OVERSCHILDINGEN VERWIJDERD Dan volgde een belangrijke beslissing, waardoor de restauratie langer zou duren en duurder werd dan voorzien. De internationale experten adviseerden om de overschilderingen weg te nemen: Van Eycks penseelwerk is te kostbaar om het verborgen te laten. Centimeter per centimeter werden de overschilderingen verwijderd. Onder de grove verftextuur van sommige kledingstukken, doffe schaduwen, enkele onhandig uitgevoerde details of vreemde lichtaccenten op handen en gezichten kwam het picturale genie van Van Eyck tevoorschijn. De expo toont details die dit schitterend illustreren.

Dan startte het consolideren van de oorspronkelijke verflaag. In enkele filmpjes demonstreren restaurateurs hoe ze losgekomen verfschollen opnieuw vasthechten, lacunes opvullen en retouches uitvoeren. Als afsluiter is er de monumentale projectie van de buitenluiken die vier jaar restauratie laat voorbijglijden in enkele minuten. De projectie vat het goed samen: deze restauratie is inderdaad een 'revelatie' geworden.

De overschilderingen werden centimeter per centimeter met een scalpel en onder een stereomicroscop verwijderd.

KONINKLIJK INSTITUUT VOOR HET KUNSTPATRIMONIUM, BRUSSEL

Ook de lijsten werden na een zorgvuldige voorbereiding gerestaureerd.

KONINKLIJK INSTITUUT VOOR HET KUNSTPATRIMONIUM, BRUSSEL

Bij de tentoonstelling hoort een drietalig boek (Nederlands, Frans, Engels) met dezelfde titel (10 €). Het is een uitgave van de Provincie Oost-Vlaanderen en het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium.

In het Museum voor Schone Kunsten kan men nu de restauratie van de panelen van het onderste register van de binnenzijde van het *Lam Gods* volgen. Vele beelden, ook de nieuwste opnames en vergelijkingen 'vroeger en nu', zijn te bekijken in de beeldbank van Lukas-Art in Flanders. En er is de website closertovaneyck.kikirpa.be waar vanaf juli de foto's na restauratie in zeer hoge resolutie zullen te zien zijn, met een speciale gebruikersinterface voor het vergelijken van en inzoomen op beelden.

—
MARK VANVAECK